

Juhani Aho
Sanomalehtimies-
ajoiltani

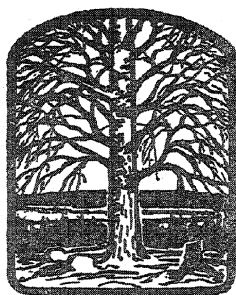
Helsingissä,
Kustannusosakeyhtiö Otava.

SANOMALEHTIMIESAJOILTANI

Sanomalehtimiesajointani on ollut erittäin mielenkiintoinen ja opettavainen kokemus. Olen saanut paljon uusia ideoita ja näkökulmia omaan toimintaan. Olen myös saanut paljon uusia ystäviä ja tutustunut moniin mielenkiintoisiin ihmisiin. Olen myös saanut paljon uusia ideoita ja näkökulmia omaan toimintaan. Olen myös saanut paljon uusia ystäviä ja tutustunut moniin mielenkiintoisiin ihmisiin.

JUHANI AHO

SANOMALEHTIMIES-
AJOILTANI

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Näköispainos ntamo 2012

ISBN 978-952-215-252-7

Valmistaja:

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

www.ntamo.net

Kustannusosaseyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä 1911

Mitä varten.

Mitä varten? Maksaako todellakin vaivan ruveta julkaisemaan entisiä sanomalehtikirjoituksia? Ryhtyä haravoimaan vanhoja latopohjia?

Kun se nyt kuitenkin tapahtuu, jää lopullinen ratkaiseva vastaus tietystikin lukijan ja arvostelun annettavaksi. Saanen sentään esittää omatkin syyntä. Niitä on montakin ja olkoon niiden lukuisuus kernaasti osoituksena niiden heikkoudesta.

Ensiksikin — kun olen suurimman osan ikääni, enemmän kuin neljänneksen vuosisataa, toiminut sanomalehtimiehenä: maaseututoimittajana, valtiopäiväkertojana, juoksijana ja lentäjänä, koti- ja ulkomaankirjeenvaihtajana, kirjoittanut mitä erilaisimmista aineista, niin hyvin kirjallisuudesta ja taiteesta kuin metsästyksestä ja kalastuksesta, sekä tunkioista että navetoista, pelloista ja niityistä, politiikasta ja ekonomiaasta, kiihottanut yhdessä henkäyksessä riitaan ja toisessa sovintoon kehottanut — niin olen ajatellut, että näillä kirjoituksilla ehkä voisi olla jotain sivistyshistoriallista arvoa näiden sanain jossain ahtaammassa merkityksessä, niiden antaessa hajakuivia ajasta, oloista ja elämästä ja omista näkemistä ja kokemista tapauksista sieltä täältä tuon ajanjakson varrella.

Siksi toiseksi — olen usein ollut koko innollani ja sydämmelläni mukana, joskaan en ohjissa enkä aisoissa, niin kuitenkin kannoilla, aatteiden ajamisessa ja harrastusten kannattamisessa ja arvostelemissa, joista osa jo on poissa päiväjärjestyksestä, toiset siinä yhä vieläkin olemassa. Hetken

innostuksessa, kiivaudessa ja katkeruudessakin syntynyt purkaus on usein ehkä oikeampi ja mehevämpi ajankuva kuin jälkeenpäin kylmällä harkinnalla ja arvostelevalle valinnalla kyhätty tutkielma. Kokoelma sanomalehtikirjoituksia on tavallaan kokoelma yksityisiä kirjeitä, ja nehan ovat aina olleet pikkuhistorikkojen himoruokaa. Helpotanhän siis, ainakin joltain osalta, kirjastohiirien kopioimiskustannuksia.

Kolmas syy — aika, jonka kuluessa nämä kirjoitukset ovat syntyneet, on niin lähellä nykyistä, että nuoremmalla polvella, halutessaan siihen perehtyä, voi olla hyötyä vaillinaisemmistakin sen sisään viittovista pilkotuksista.

Niin — ja kun kustantajakin mielellään tahtoo . . . Toisin sanoen: sälytän oikeastaan kaikki edellisetkin syyt hänen selkäänsä.

Tässä tarjotun nidoksen jatkoksi — se on Otava, joka yhä puhuu — olisi aikomus raapia kokoon toisiakin, jotka tulisivat sisältämään, päitse kuvauksia ulkomaan matkoilta, päivän politiikkaa ja polemiikkaa, kirja-arvosteluja ja sen semmoista — jos näet ystävällinen yleisö ei jo tätä ensimmäistä käännystä veräjiltään takaisin.

J. A.

SANOMALEHTIMIEHEN MUISTELMIA

I

Kuinka minusta tuli sanomalehtimies.

Ei minulla oikeastaan ole ollut sen suurempaa synnynnäistä kutsumusta sanomalehtimieheksi kuin niin monella muullakaan, jotka ovat sille alalle antautuneet. Sattumus se on, joka on luonut sanomalehtimiehemme. Mikä on sille alalle joutunut varojen puutteesta, kun ei ole voinut jatkaa lukujaan ja tutkintojaan, mikä on onnistumatonna runoilijana tai kaunokirjailijana katsonut paremmaksi päästä arvostelemaan kuin olla arvosteltuna, mikä ihailemaina suurten miesten kehotuksesta saanut päähänsä, että hänen täytyy »uhrautua», s. o. panna aikansa ja varansa yhteisen hyvän pyhälle alttarille. Toivo pienistä lisätuloista on ajanut monen maaseutuopettajan publisistisuralle ja näiden toiveiden pettymys on hänet siitä karkoittanut. Muutamia vain on meillä niitä, jos luetaan pois varsinaiset kirjailijat, jotka kynänsä avulla olisivat kohonneet suurempaan vaikutukseen ja jotka kirjoitustapaansa nähden eroaisivat suuresta joukosta.

Ei minullakaan, niinkuin sanoin, ollut mitään aavistusta siitä, että minusta olisi sanomalehtimieheksi. Olin parin vuoden vanha ylioppilas, joka oli kuluttanut aikansa ja isältä saamansa ensimmäiset oppirahat kaunokirjallisuuden lukemiseen ja ylioppilaskunnan puolueriitoihin. Ylioppilaskunnan lukusalissa kyllä kului paljonkin aikaa

sanomalehtien lukemiseen, johon minulla aina on ollut vastustamaton halu, mutta sitä en kuitenkaan vielä osannut pitää merkinä vastaisista taipumuksistani. Tämä aika tietysti päättyi niin kuin se tavallisesti päättyy: minun täytyi jäädä maalle isäni kotiin, kun muut matkustivat pääkaupunkiin. Olisi edes ollut *pro exercitio* kirjoitettu, niin olisi voinut alkaa lukea kandidaattitutkintoa varten. Mutta minulla ei ollut silloin vielä akateemisista opinnäytteistä takanani kuin »pikkuteologia» eikä ole vieläkään sen enempää. Ja niin minä kuljin syyslukukauden toime-tonna, koettaen kuluttaa aikaani jäniksiä ampumalla ja ja kattoon syleksimällä, kummassakaan sanottavasti onnistumatta. Aloin jo luulla, ett'ei minusta olisi mihinkään. Mutta minä kelpasin kuitenkin sanomalehtimieheksi.

Olihan minulla siinä virassa tosin jo pienoinen menneisyys takanani. Jo koulupoikana olin kirjoitellut runoja ja ollut käsin kirjoitetun sanomalehden toimittajana. Yliopistoon tultuani korotettiin minut osakunnan lehden ulosantajaksi. Ja näiden ansioiden perusteella oli minulla kyl-läksi hävyttömyyttä kirjoittaakseni eräälle tuttavalleni Helsinkiin, että hän hankkisi minulle työtä jossain sanomalehdessä.

Mutta hämmästykseni oli kuitenkin vilpitön, kun vähää ennen joulua sain häneltä kirjeen, että toivomani paikka oli minua odottamassa tammikuun 1 p:stä. Se oli referentin paikka ja velvollisuuksiini kuului sen lisäksi kääntämistyötä ja uutisten hankkimista kaupungilta.

En nukkunut koko sinä yönä, joka seurasi. Mitenkä minä oikean sanomalehden toimittajaksi? Mitä minä osaisin siihen kirjoittaa? Kuinka ennättäisin panna paperille kaikki, mitä kokouksissa puhutaan, ja mistä minä tietäisin, mitä siihen olisi pantava ja mitä ei?

Hain käsiini vanhan sanomalehden ja aloin sitä lukea. Tuo vanha tuttu repale oli kuin uusi ikään. Yhtäkkiä oli se nyt minusta niin viisasta, niin syvää ja niin outoa, että

en löytänyt mitään paikkaa, joka olisi voinut tulla minun älylläni kokoonpannuksi. Mistä minä tietäisin esim. milloin pitää panna »kuten H. D. kertoo» tai »H. D:n mukaan» tai vaan »H. D.»? Asioista, joita ennen tuskin olin huomannut, tuli minulle nyt mystillisiä seikkoja, joiden salaisuutta turhaan koetin ratkaista. Kuinka voisin kirjoittaa niin, että **toinen sana** tulisi mustemmalla kuin toinen tai että toiset paikat näyttäisivät valkoisemmilta kuin toiset? Nyt sen konstin jo kuitenkin olen oppinut, niin kuin näette.

Koetin sitten miettiä, miten joku uutinen olisi kirjoitettava. Naapurikylässä oli äskettäin hukkunut lapsi huonoon jäähän. Minä tartun kynään ja alan kirjoittaa koetteeksi. Saan siitä näin kuuluvan uutisen: »Tämän kuun 30 p:nä hukkui Latvalan kylässä työmies Pekka Hartikaisen 5:llä oleva poika huonoon jäähän.» Pitäisihän sen riittää, mutta ei se minua kuitenkaan oikein tyydyttänyt. Puuttui siitä jotakin, mutta mitä? Aloin etsiä lehdestä, eikö siellä olisi jotain samantapaista tapausta kerrottuna, josta voisin ottaa oppia. Eikä tarvinnutkaan kauvan lukea, sillä hukkuihan niitä lapsia syksyllä huonoon jäähän maassa, jossa on vettä niin viljalti kuin Suomessa. Ja aivan oikein, tuossa se jo onkin, siinä seisoo: »Surkea onnettomuus»: (Ka niin, »surkeaksi onnettomuudeksi» olisi Latvalan lapsenkin hukkumista voinut sanoa.) »Tämän kuun 20 päivänä, kun useat Heikkilän kylän lapset olivat menneet luisua laskemaan kylän alla olevan lammen jäälle, sattui surkea onnettomuus, että yksi heistä toisten huomaamatta oli juossut yksioiselle riitalle, jossa hän melkein samassa upposi ja joutui ahtolan saaliiksi, ennenkun hänen apuunsa jouduttiin. Vainaja oli vanhempainsa ainoa lapsi, jotka jäivät häntä kauheasti suremaan. Tässä siis taaskin yksi varoittava esimerkki, ett'eivät lasten vanhemmat tai heidän holhoojansa jättäisi pienokaisia peräänkatsantoa vaille, niinkuin valittavasti kovinkin usein tapahtuu.»

Aivan samat asiat kuin minunkin uutisessani. Mutta siinä oli ollut toinen mies kirjoittamassa. Samasta asiasta, mistä minä en saanut kuin kolme riviä, teki hän yksitoista ja oli osannut lisätä pienen yleishyödyllisen neuvonkin. Milloinka minä voisin sellaisen kätevyys saavuttaa? Minusta näytti, ett'en voisi milloinkaan. Ja minua alkoi jo kaduttaa, että olin ruvennut koko puuhaan. Eihän minulla ollut siihen kykyä eikä siitä mitään kokemusta. Ennen vaikka kansakoulunopettajaksi!

Mutta silloin tuli minulle avukseni luonteen ominaisuus, joka sanomalehtimiehille on hyvin suuriarvoinen ja joka pelastaa heidät kaikista pulmista. Me saamme kirjoittaa ja me totummekin kirjoittamaan asioista, joita emme ollenkaan ymmärrä ja joista ei meillä ole etäisintäkään käsitystä. Ja minä päätin kuin päätinkin ottaa vastaan viran, jonka toimittamisesta minulla ei ollut aavistustakaan. Saisinhan käydä edes Helsingissä, jos ei muuta.

Ja kohta joulunpyhän jälkeen — taisi olla vuonna 1881 — läksin minä »omalla hevosella» ajamaan pääkaupunkia kohti. Eihän se ollut mitään sanomalehtimiehen kyytiä. Mutta enhän minä vielä ollutkaan mikään sanomalehtimies, en totta tosiaan ollutkaan.

II

»Suuri Suomalainen» ja ensimmäiset tehtäväni sanomalehtimiehenä.

»Suuri Suomalainen» oli siihen aikaan pääkaupungin ainoa suomenkielinen sanomalehti ja oli ollut jo kauvan, kuinka kauvan lienee ollutkaan. Se oli yhtä vakava kuin

vanhakin. Vaikk'ei silloin vielä ollutkaan »nuoria» eikä »vanhoja», niin kutsuivat sitä kaikki »vanhaksi» suomalaiseksi. »Se vanha Suomalainen», se oli samaa kuin se rakas, se hyvä, se taattu, se vankka j. n. e. Ja sillä oli paljon ystäviä, jotka sydämmestään antoivat anteeksi kaikki sen viat ja puutteet.

Nykyajan kannalta katsottuna niitä olisi noita puutteita ollut paljonkin, mutta silloin niitä tuskin huomattiin, sillä »Päivälehti» ei vielä ollut korottanut yleisön vaatimuksia suomenkielisen sanomalehden suhteen eikä puolueen arvo sallinut verrata sitä ruotsinkielisiin, jotka olivat ajanmukaisemmin toimitetut.

Aivan äskettäin oli lehti tullut jokapäiväiseksi. Ensimmäisenä ylioppilasvuotenani se oli vielä ilmestynyt ainoastaan kolme kertaa viikossa, silloinkin iltapäivällä. Mutta oli ollut Turkin sota ja se on suuri merkkivuosi suomalaisen sanomalehdistön historiassa, sillä siitä alkoi meidän sanomalehdistömme kehitys. Siitä pitäen alkoi »Suuri Suomalainenkin» kannattaa ja kuulema voittoakin tuottaa, kun pienet osakkeet oli muutettu suuriksi ja suuret osakkeet tulleet lehden omistajiksi.

Me oltiin siis koko poikia, kun meilläkin oli — päivälehti. Ja ilomme oli niin suuri, ett'emme koskaan nurkuneet, vaikka lehti kaupunkitilaaajoille olisi tullutkin vasta klo 12 päivällä. Sillä sehän oli päivälehti ja noudattihan se oikeastaan siinäkin suhteessa vain ohjelmaansa, joka oli silloin ja on vielä nytkin: »kiireeseen ei ole luotu Suomen mies».

Uuden vuoden päivänä itsenään 1882 astuin minä »Suuren Suomalaisen» toimistoon. Saattamassa ja päätoimittajalle esittämässä oli minulla mukana ennen mainittu ystäväni. Me nousimme ensin kivirappuja, sitten tulimme konttorihuoneisiin, joita oli kaksi, ja niiden läpi toimitushuoneisiin, joita oli yksi. Siinä huoneessa oli kaksi suurta hyllyä täynnä sanomalehtiä, nahkasohva ja pyöreä pöytä

keskellä lattiaa, jonka äärestä kohosi pikkuinen, harva-tukkainen, hermostuneen näköinen mies, jota ystäväni kutsui ristimänimeltään Teotoriksi. Teotori pisti minulle kättä, katsahti sivumennen pukuani, joka ehkä oli liika kansallinen kansallisenkin lehden toimittajan puvuksi, se kun oli kaikkein kotikutoisinta sarkaa, ja käski menemään — kirkkoon.

Kirkossa en ollut käynyt vuosikausiin, Helsingin kirkossa en koskaan. Täytyy tunnustaa, että minua hiukan kummastutti tämä, vaikka tiesinkin, että »Suuri Suomalainen» oli silloin niinkuin on nytkin kirkollismielinen. Vaan luultavasti täällä on tapana alottaa uusi vuosi kirkossa käymällä, ajattelin, ja sanoa tokaisin jotain sanoakseni: »Lähtekö ne muutkin miehet kirkkoon?»

Teotori purskahti nauramaan, samoin ystäväni ja konttorinainen, ja minä sain tietää, että minun oli mentävä Nikolainkirkon sakaristoon kirkkoherran kuulutuskirjasta kopioimaan vuoden varrella syntyneet, kuolleet, vihityt ja poismuuttaneet.

Mennä Nikolainkirkon sakaristoon! Se oli helpompi sanoa kuin tehdä. Kun minä kirkkoa kiertelin ja kaartelin, niin näytti minusta kuin siinä olisi ollut sakaristoja joka kulmalla. Mutta joka kerta kun yritin sisään, tulin kirkkoon, jossa urut soivat ja väki veisasi. Viimein löysin oikean oven. Minua oli alkanut vähän pelottaa, että jos ne kaikki Helsingin papit ovat siellä sisällä ja minä keskellä kirkko-aikaa tulen heitä maallisilla hommillani häiritsemään, niin saattavat suuttua. Mutta ne ottivat minut hyvin ystävällisesti vastaan, sillä olihan Teotorin lehti teoloogienkin lehti, ja aukasivat kuulutuskirjansa eteeni, kantoivat tuolin istuakseni ja kastelivat kynänkin. Ja sillä tavalla suoritin minä kuin aika poika ensimmäisen publisistisen koetehtäväni.

Toinen kävi yhtä helposti. Se oli matkustaja- ja laivalistan suomentaminen, jotka jostain, en koskaan saanut selkoa mistä, tulivat toimistoon ruotsinkielisinä.

Sanomalehtimiesurani oli siis avattu, arpa oli heitetty, alani oli löydetty. Enkä minä enää voinut käsittää, kuinka olin kutsumustani epäillyt. Teotori oli vahvistanut minua uskossani. Kun työn lomassa hänelle ujosti arvelin, että mahtaisiko minulla olla siihen tarvittavia ominaisuuksia, vakuutti hän lohduttavasti, ett'ei hänelläkään ollut sen enempää ollut. Hän sanoi, ett'ei siihen muuta tarvita kuin uutteruutta, sitkeyttä, käden nopeutta ja käsialan selvyyttä, etenkin käsialan selvyyttä. Ja nehän minulla oli — vielä siihen aikaan! — ja mitä puuttui, sen voisin saavuttaa.

Voitte ehkä arvata, ett'eivät askeleeni paljoa painaneet, kun palasin toimistosta asuntooni. Minä olin siis sanomalehtimies, minä kuuluiin »Suuren Suomalaisen» toimitukseen! Jo huomenna saisin nähdä työni painettuna, lukea *minun* kirjoittamani väkiluvun muutokset, syntyneet, kuolleet, vihityt ja kastetut, lukea *minun* laivalistani, *minun* matkustajani!

Painettaisinko ehkä runonikin vielä kerran?

III

Tapahtumia »Suuren Suomalaisen» toimistossa.

Niinkuin jo edellä mainitsin, oli meillä pienessä toimistohuoneessa yksi ainoa pyöreä pöytä. Sen ääressä oli meitä kolme miestä, päätoimittaja, ulkomaanosaston toimittaja ja minä. Vaihtamatta sanaakaan pitkään aikaan ratuuttelimme me kukin paperiamme ja menimme työmme toimitettuumme tiehemme. Kaikilla oli määrätty tehtävänsä, minulla kaikista koneellisimmat. Se oli parhaasta päästä vain käännöstyötä, jossa vähän vai-

teluna oli se, kun aina parin viikon kuluttua sain käydä valtuusmiesten kokouksissa. Ulkomaanosaston toimittaja käänsi hänkin ja valitti välistä, että hätäkö niillä on noilla ruotsalaisilla lehdillä, jotka saavat käyttää saksia kaikkeen. Päätoimittajakin teki paljon käännoistyötä tai luki läpi kaikki mitä me muut olimme kääntäneet. Sen lisäksi hän korjaili maaseutukirjeitä ja muita lähetettyjä kirjoituksia, joilla lehti parhaasta päästä täytettiin.

Pääartikkeleita hän kirjoitti harvemmin ja silloinkin suurella vaivalla. Hän puri partaansa ja poltteli paljon, pyyhki välistä pois kaikki, mitä oli kirjoittanut, kirosi haitkeasti ja alkoi kaikki uudestaan. Silloin minä en uskaltanut liikahtakaan, en hiiskahtakaan. Hän se myöskin hoiti pikkupolemiikkeja muiden lehtien kanssa ja sitä oli aika paljon, yhtä paljon kuin nytkin. Mutta silloin sitä ei jumalan kiitos, tarvinnut käydä muita kuin ruotsinmielisiä vastaan. Koko maaseutusanomalehdistön kesken valitsi vielä rauha ja rakkaus. Vaan ruotsalaiset lehdet, ne ne saivat takkiinsa niin että pölisi.

Näki jo etäältä Teotorista, milloin hän oli hyvällä polemiikkituulella. Hän ei purrut partaansa, ei kiroillut, ei liikahdellut hermostuneesti tuolillaan, vaan veteli tyytyväisen näköisenä viiksiään, tuon tuostakin hymähtäen ja purskahtaen välistä lyhyeen nauruunkin. Eikä hän maltanut pidättäytyä, jo luki meillekin, mitä oli kirjoittanut. Ne olivat lyhyitä, ilkeitä, ivallisia pätkiä, niissä oli sellaisia sanoja kuin »moinen vastustaja», »mutta rehellistä menettelyä emme tosin ole tottuneetkaan siltä taholta odottamaan», »taas uusi todistus liberaalisen puolueen kuuluisasta liberaalisuudesta», »*Qvod erat demonstrandum*» y. m. s.

Meistä muista se oli tietysti yhtä sukkelaa ja onnistunutta kuin päätoimittajasta itsestäänkin, sillä olihan hän päätoimittaja. Eikä ainoastaan meistä, mutta nähtävästi kaikista muistakin, sillä kaikki, jotka siihen aikaan kirjoittivat sanomalehtiin, koettivat kirjoittaa niinkuin »Suuri

Juhani Ahon teoksia

Juha. 3: 75, sid. 4: 50 ja 4: 60.

Kevät ja takatalvi. Alennettu hinta
5 mk., sid. 6: 50 ja 6: 70.

Tuomio. 2: 75; sid. 3: 60.

Yksin. 2: 50; sid. 3: 25 ja 3: 35.

Minkä mitäkin Italiasta. Runsaasti
kuvitettu. 2: 75; sid. 3: 60.

Minkä mitäkin Tyroolista. Runsaasti
kuvitettu. 2: 75; sid. 3: 60.

Valvojan Juhlajulkaisu, omistettu
Juhani Aholle hänen täyttäessään
50 vuotta. Kuvitettu.

näköispainos ntamo 2012

Hinta 2,75